Lingvo latina estis kroata Esperanto

Aldonita de Radenko MiloÅ¡eviÄ‡
26/11/2008

REPRESITA ARTIKOLO

ZEL-ano, n-ro 12, j.1988

Vere, latina lingvo estis kroata Esperanto kaj fenestro per kiu sciencistoj kaj verkistoj kroataj eniris EÅ-ropon en 16-a jarcento (kaj pli frue).

Komencu ni kun kelkaj elkoraj plorgutoj, Ä‰ar malgraÅ- ioma reeÄ¥o tamen pasintjare (rimarko: Ä‰i tiu artikolo estas origine skribita en la jaro 1988) iel preskaÅ- silente kaj senÄ•eneÂ preterjarcentisÂ niaÂ kaj monda jubileo de unu eminentulo - du jarcentoj pasisÂ post laÂ morto de Josip RuÄ•er BoÅ•koviÄ‰ (aÅ- JosipÂ RuÄ•er BoÅ¡koviÄ‡, 1711-1787). Nome, sen la lingv revoluciaj ideoj de la granda filozofo kaj natursciencisto restus nekonataj mondvaste. Li publikigis tion en la majstro verko: â€žTheoria philosophiae naturalisâ€œ (Teorio de natura filozofio), en la jaro 1758. Por li Nobelpremiito Werner Heisenberg diris:"Li konstruis fundamentojn de moderna kompreneblo de materia strukturo!", kaj Friedrich Nietzsche opiniis pri lia terorio, ke Ä•i estas â€žla plej granda triumfo super sentumoj, kiuj Ä•is nun surtere atingita estisâ€œ.

Åœtonet' post Å•toneto, perl' post perlo revenu ni al la komeco Ä•is la siatempa â€žlingvo internacia kroataâ€œ â€“ la lingvo latin Latinskribita estis ne nur multaj amversoj alflugantaj de Ibnjat ÄœurÄ•eviÄ‰ (Ignjat Ä•urÄ'eviÄ‡, 1675-1737), sed per tiu lingvo l atribuis suspektindecon al Homera aÅ-toreco de la â€žIliadoâ€œ kaj â€žOdiseoâ€œ. Sen latina lingvo neimagebla estus grande valorega laboro de Pavao Ritter VitezoviÄ‰ (Pavao Ritter VitezoviÄ‡, 1652-1713), kies historiografia, lingvistika kaj kultura historia sfero de lia laboro ampleksas unu bibliotekon. Per latina lingvo siajn famajn verkojn skribis tn. patro de kroatia hstoriografio, Trogirano Ivan LuÄ‰iÄ‰ (Ivan LuÄ•iÄ‡, Johannes Lucius, 1604-1671). Lia kritika verko "De regno Dalmatiae et Croatiaeâ€œ (Pri reÄ•lando de Dalmatio kaj Kroatio) estis publikigita en Amsterdamo en la jaro 1665.

Helpe de latina diskonigis siajn ideojn splita episkopo, fizikisto kaj filozofo Marko Antonije de Dominis (1560-1624). Pro la Ä‰efverko lia "De Republica Ecclesiastica" (Pri Å•tato eklezia) inkvizicio persekutadis lin kaj fine lia korpo estis bruligita. Per la latina lingvo publikigis siajn ideojn Frano PetriÄ‰ (Frano PetriÄ‡, Franciscus Patritius, 1529-1597) en sia "Nova deuniversis philosophia" (Nova Ä•enerala filozofio). Pri nekutima rolo de latinismo en kulturo kroata atestas unu inter la plej grandaj reprezentintoj de reformacio Istrano Matija VlaÄ‰iÄ‰ (Matija VlaÄ•iÄ‡, Mathias Flacius Illyricus, 1520-1575). Per latina lingvo Faust VranÄ‰iÄ‰ (Faust VranÄ•iÄ‡, 1551-1617) donis al EÅ-ropo la unuan leksikografian priskribon de kroata ling en kvinlingva "Dictionarium quinque nabilissimarum Europae linquarurr.: la-tinae, italicae, germanicae, dalnaticae et hungaricae"(Vortaro de kvin la plej noblaj lingvoj de EÅ-ropo : latina, itala, dermana, dalmata kaj hungara) .
Kaj Ä‰e la komenco de kroata latinismo estis Vinko PibojeviÄ‰ (Vinko PribojeviÄ‡, Vincentius Priboebius), kiu en la jaro 1525 sur insulo Hvar, preskaÅ- antaÅ- turkaj okulfrapaj ribeloj kaj rabaÄµoj patroame parolis "De origine successibusque Slavoru" (Pri origino kaj kazoj slavaj), per kia skribado komencis abunda torento de kroata humanisma slavismo.

Ekdeziru ni, ke por ni nia Esperanto ludu la saman rolon, kaj ni traduku majstroverkojn de kroataj verkistoj kaj sciencistoj!